

Karl Korsch

Om materialistisk dialektik

Juni 1924

Original: "Über materialistische Dialektik"

Översättning: Gunnar Gunnarsson

För två år sedan förklarade Vladimir Iljitj Lenin i sin i nr 21 av tidskriften *Kommunistische Internationale* publicerade artikel "Unter dem Banner des Marxismus" att en av de båda stora uppgifter, som kommunismen måste fylla på ideologins område, var "att organisera ett systematiskt, av materialistiska synpunkter lett studium av Hegels dialektik, denna dialektik som Marx konkret såväl i *Kapitalet* som i sina övriga historiska och politiska skrifter med så mycken framgång tillämpat". Lenin delade alltså inte den stora ängslan, som så många av våra ledande kamrater i dag brukar lägga i dagen så snart någon gång någon praktiskt försöker genomföra detta leninska program: att måhända "på vägen över neohegelianismens idealistiska filosofi "ideologiska avvikelser" kunde "smugglas in i" den marxistiskt-kommunistiska ideologin. Ett par exempel må bevisa detta påstående: då det meinerska förlaget för ett år sedan utgav en ny upplaga av den stora hegelska logiken,¹ utgick i *Rote Fahne* en formlig varning för den fara, som denna nya Hegel-utgåva utgjorde för alla dem, som vid sitt studium av den hegelska dialektiken inte "medförde den kritiska kunskapen om hela den samtliga filosofihistorien och därtill den noggranna förtrogenheten med naturvetenskapens och matematikens metoder alltsedan Hegels tid". Åtta dagar senare fällde – likaledes i *Rote Fahne* (27 maj 1923) – en annan företrädare för den då för tiden inom KPD teoretiskt som praktiskt härskande riktningen en formlig dom över det försök som Georg Lukács företagit, att genom en samling uppsatser "inleda eller åtminstone ge anledning till en verkligt fruktbar diskussion av den dialektiska metoden".² Det tyska partiets vetenskapliga tidskrift, *Die Internationale*, teg för enkelhetens skull ihjäl kamrat Lukács' bok i dess helhet. Béla Kun fäster i sin uppsats om "Die Propaganda des Leninismus" i det senaste häftet av *K. I.* uppmärksamheten inte bara på redan förekommande avvikelser, utan också på "enskilda kommunistiska publicister, som, trots att de ännu inte har ett politiskt namn, likväl inom överskådlig tid kunde (!) råka in på nya revisionistiska avvägar".

Det må väl vara tillåtet att efter dessa exempel, som godtyckligt skulle kunna utökas med många fler, framföra påståendet att Lenins uppmaning 1922, att vi i vårt kommunistiska upplysningsarbete måste organisera ett av materialistiska synpunkter lett, systematiskt studium inte bara av Marx' och Engels' dialektiska metod, utan också av "Hegels dialektik", i det stora hela vunnit föga förståelse bland Kominterns ledande teoretiker och särskilt bland det tyska K.P.:s teoretiker. Orsakerna till denna företeelse är skilda. För den ena sidan (typiskt företrädd av Bucharin med hans skrift³) är i grunden redan nu "filosofin" helt och hållet vad den i verkligheten kommer att vara först i det kommunistiska samhällets andra fas: ett oupplyst förgångets övervunna ståndpunkt. Dessa kamrater tror att frågan om den "vetenskapliga" metoden en gång för alla är löst i och med naturvetenskapernas empiriska metod och samhällsvetenskapernas motsvarande positivt-historiska metod – och anar föga att just denna metod, som var det fältrop, varunder borgarklassen från början förde sin kamp om makten, också ännu i dag är den vetenskapliga forskningens *specifikt borgerliga* metod – en

¹ Hegel: "Wissenschaft der Logik", utg. Lasson, Leipzig 1923. Philosophische Bibliothek 56 och 57.

² Georg Lukács: "Geschichte und Klassenbewusstsein", Berlin 1923. [sv övers. [Historia och klassmedvetande.](#)]

³ N. Bucharin: "Theorie des historischen Materialismus", Hamburg 1922. [sv övers. [Den materialistiska historieuppfattningen](#)]

metod, som visserligen i det borgerliga samhällets nuvarande nedgångsperiod teoretiskt stundom förnekas av dem som under denna nedgångsperiod företräder den borgerliga vetenskapen, men som man håller fast vid i praktiken.

Mycket mer komplicerat ligger det till med den andra riktningen. Här ser man i den om också aldrig så "materialistiskt" inriktade sysselsättningen med Hegels dialektiska metod en fara av det skälet, att man av egen erfarenhet bara alltför väl känner denna fara och faktiskt i hemlighet själv faller offer för den så ofta man utsätter sig för den. Detta påstående, som närmast låter väl djärvt, belyses inte bara utan bevisas nära nog om vi ser på en liten uppsats av A. Thalheimer, "Ueber den Stoff der Dialektik", som samtidigt publicerats i nionde häftet av *Der Internationale* (6. Jahrg., maj 1923) och i kommunistiska akademins informationsblad i Moskva. Kamrat Thalheimer anknyter i denna uppsats till Franz Mehrings tes – som enligt vår uppfattning är den enda hållbara – att det från Marx' materialistiskt-dialektiska ståndpunkt inte längre är ändamålsenligt och strängt taget inte heller möjligt att behandla denna "materialistiskt-dialektiska metod" lösgjord från ett konkret "stoff". Kamrat Thalheimer förklarar, att denna mehringska vägran att behandla den dialektiska metoden abstrakt visserligen innehåller en riktig kärna, men likväl "skjuter över målet". Utarbetandet av en dialektik är "ett trängande behov", bland annat därför att "inom den framskridna delen av världsproletariatet behovet uppstår att skaffa sig en omfattande och strängt ordnad världsbild (!) över kampens och det socialistiska uppbyggets praktiska krav", och detta innesluter i sig återigen "kravet på en dialektik". – Kamrat Thalheimer utvecklar vidare, att en sådan bearbetning av dialektiken måste kritiskt anknyta till Hegel, och närmare bestämt "inte bara med hänsyn till metod, utan också med hänsyn till stoffet". Hegels geniala framsteg skulle bestå i kravet att "det inre, allsidiga, systematiska sammanhanget mellan alla tanke kategorier uppvisas". Denna uppgift skulle också vara den materialistiska dialektikens. Nu måste emellertid bara den hegelska metoden omstjälpas; en materialistisk dialektik måste utgå ifrån att icke tanken bestämmer verkligheten, utan omvänt verkligheten tanken.

Vi tror att dessa kamrat Thalheimers utläggningar i all sin korthet solklart bevisar att han överhuvud taget inte kan föreställa sig den dialektiska metoden som annat än hegeliansk-idealisk. Vi vill därmed emellertid ingalunda ha påstått att kamrat Thalheimer är en idealistisk dialektiker. Annorstädes har vi påvisat⁴ att kamrat Thalheimer i en senare uppsats bekänner sig till en föregivet materialistiskt-dialektisk metod, som överhuvud taget inte är dialektisk utan ren positivism. Här kan vi komplettera denna framställning genom att tillägga: så långt och såvida kamrat Thalheimer är dialektiker, är han idealistisk dialektiker, han koncipierar den dialektiska metoden överhuvud taget blott i dess hegelska, idealistiska form. Det *positiva* beviset vill vi lämna genom att förklara, vari enligt vår uppfattning den materialistiska dialektikens väsen består, d.v.s. *den av Marx och Lenin materialistiskt tillämpade hegelska dialektiken*. Vi anknyter härvid till resultaten av vår förut publicerade undersökning av förhållandet mellan *marxism och filosofi*.

Det är högsta tid att göra slut på denna ytliga uppfattning, som tror att övergången från Hegels idealistiska dialektik till Marx' materialistiska dialektik bestode i blott och bart en "omstörtning", en "omstjälpling" av en i övrigt oförändrad metod. Visst finns det några allmänt bekanta Marx-citat, vari Karl Marx själv på detta abstrakta sätt karakteriserar skillnaden mellan sin metod och den hegelska som endast en motsats. Men den som inte bestämmer den marxiska metodens väsen ur dessa citat, utan fördjupar sig i Marx' teoretiska praxis, den ser mycket lätt att även denna metodiska "övergång", som alla övergångar, inte innebär blott och bart en abstrakt omvändning, utan har ett rikt konkret innehåll.

⁴ Jfr artikeln "Lenin und die Komintern" i "Der Internationale", Jahrg. 7, hft 10/11 från 2 VI, 1924 s. 310 o.f.

Vid samma tid då den klassiska ekonomin utvecklade *värde lagen* i Ricardos "mystifierade" och abstrakt ohistoriska form, gjorde också den klassiska tyska filosofin på ett mystiskt och abstrakt sätt försöket att genombryta det borgerliga tänkandets skrankor. Liksom Ricardos värde lag visade också den vid samma tid – under det borgerliga samhällets revolutionära epok – utbildade "dialektiska metoden" till sina konsekvenser redan utöver det borgerliga samhället (alldeles på samma sätt som också borgerlighetens praktiskt-revolutionära rörelse, så länge proletariats revolutionära rörelse ännu inte "självständigt" trätt emot den, till sina mål visade utöver dem som det borgerliga samhället redan delvis eftersträvade). Men ytterst förblev dock alla dessa av den borgerliga ekonomin och filosofin utvunna kunskaper ingenting annat än "rena" kunskaper, deras begrepp "det återställda varat", deras teorier alltså endast passiva "återspeglingar" av detta vara – egentliga "ideologier" i detta marxiska uttrycks trängre och mer precisa mening. Den borgerliga ekonomin och den borgerliga filosofin förmådde väl uppnå kunskap om och rentav med den största klarhet genomlysade den borgerliga ekonomins och det borgerliga tänkandets "motsägelser", dess "antinomier", men måste dock till syvende og sist låta dessa motsägelser bestå. Först proletariats nya vetenskap, som inte längre som den borgerliga vetenskapen är en "ren" teoretisk vetenskap och inte heller vill vara det, utan tillika *omvälvande praxis*, kan bryta detta bann. Karl Marx' politiska ekonomi och proletariats materialistiska dialektik leder i sin praktiska tillämpning till en upplösning av dessa motsägelser i det samhälleliga livets verklighet, och därmed tillika i tankens verklighet, som är en verklig beståndsdel i samma samhälleliga verklighet. Så måste man förstå det, då Karl Marx tillskriver det proletära klassmedvetandet och sin materialistiskt-dialektiska metod en kraft som den borgerliga metoden inte ens hade i sin sista, rikaste och högsta, hegelska utvecklingsform. Först för proletariats, först för det och blott för det, blir det möjligt att genom utbildandet av sitt tendentiellt *praktiskt* vordna klassmedvetande övervinna det hinder som reses av en sista, kvarlevande "omedelbarhet" eller "abstrakthet", och som ytterst kvarstår för varje rent kunskapsförhållande – också för Hegels idealistiska dialektik – och som synbart träder i dagen i sina oövervinneliga "motsägelser". Häri och inte i någon blott abstrakt "omvälvning" eller "omstjälpning" ligger den revolutionära vidareutvecklingen av den idealistiska dialektiken, av den klassiska borgerliga filosofin, till denna materialistiska dialektik, vilken som metod för proletariats nya vetenskap och praxis koncipierats av Karl Marx och teoretiskt som praktiskt tillämpats av Lenin.

Betraktar vi "övergången" från Hegels borgerliga dialektik till Marx' och Lenins proletära dialektik ur denna historiska synpunkt, framträder förvändheten i föreställningen att ett den materialistiska dialektikens självständiga "system" skulle kunna vara möjligt. Det är bara en idealistisk dialektiker som kan ta sig före att försöka befria totaliteten av alla tankeformer (tankebestämningar, kategorier), som vi i praktiken, i vetenskapen och i filosofin dels medvetet tillämpar, och som dels omedvetet och instinktivt genomkorsar vår ande, från det åskådningens, fantasiens, begärets stoff vari den annars ligger inbäddad, och betrakta den som ett särskilt stoff för sig. Redan den siste och störste idealistiske dialektikern, borgaren Hegel, har delvis genombrutit denna ståndpunkts "osanning" och "infört innehållet i den logiska betraktelsen" (jfr framställningen i förordet till andra upplagan av *Wissenschaft der Logik*, Lassons utgåva s. 17 o.f.). Men för den materialistiske dialektikern är detta abstrakta förfaringssätt helt orimligt. En verkligt "materialistisk" dialektik kan överhuvud taget inte utsäga någonting alls om tankebestämningarna och de mellan dem bestående relationerna i sig, bortsett från deras tillfälliga konkreta historiska innehåll. Endast från den idealistiska – alltså borgerliga – dialektikens ståndpunkt vore det möjligt att uppfylla Thalheimers krav, enligt vilket dialektikens uppgift skulle vara att uppvisa tankebestämningarnas sammanhang som ett "inre, systematiskt sammanhang mellan alla tankekategorier". Från den materialistiska dialektikens ståndpunkt gäller däremot den sats som Karl Marx en gång myntade på de "ekonomiska kategorierna": de står till varandra inte i något sammanhang "i idén" (en

”urlakad föreställning” som Marx gav Proudhon på huden för!), inte ”i ett inre systematiskt sammanhang”; fastmer bestämmes även den skenbart rent logiska och systematiska följd vari de står till varandra ”av de relationer, som de har till varandra i det moderna borgerliga samhället”. Med förändringen av denna historiska verklighet och praxis förändras också tankebestämningarna och alla deras sammanhang. Att se bort från denna deras historiska bestämdhet och abstrakt vilja bringa tankebestämningarna och deras sammanhang in i ett system, betyder att prisge den revolutionära, proletära materialistiska dialektiken till förmån för ett tänkesätt, som bara i teorin är ”materialistiskt” omvänt, men i den praktiska verkligheten förblivit den borgerliga filosofins gamla oförändrade ”idealistiska” dialektik. Proletariatets ”materialistiska dialektik” kan inte läras som en särskild ”vetenskap” med ett särskilt för densamma karakteristiskt ”stoff”, varken abstrakt eller med så kallade exempel. Den kan blott *konkret* tillämpas i den proletära revolutionens praxis och i en teori, som utgör en inneboende verklig beståndsdel i denna revolutionära praxis.